

desigualtats socials, pobreses i alfabetitzacions permanents

Quaderns d'Educació Contínua

desigualtats socials, pobreses i alfabetitzacions permanents

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordinaña Pérez, Marta Malet Carol, Mila Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Francesca Salvà (UIB), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés

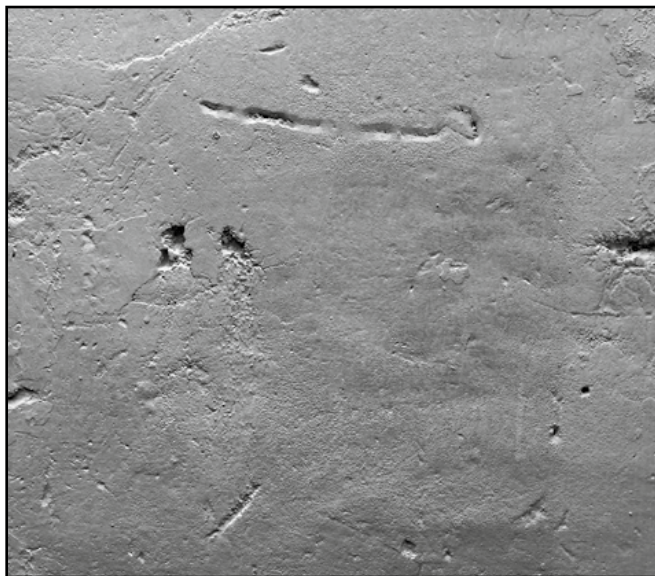
(IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU), Francese Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimaraes (UL), Rosa M. Falgás (ACEFIR), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA).

Correcció i traducció
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació
gap

Quaderns d'Educació Contínua 47

Estiu 2022 • 18 €

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa
Redacció, secretaria i administració:
C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016
ISSN: 2605-1796 (digital)
Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: monochrome (blanc)

Autor: GAP

Tècnica: fotografia digital

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2022

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

Mercats educatius i desigualtats a l'estat espanyol: estat de la qüestió i futures línies de recerca

Marcel Pagès, Lluís Parcerisa, Andreu Termes • 5

Els avanços de les dones de l'ètnia Khmer Krom a través dels estudis superiors i de l'aprenentatge al llarg de la vida

Julia Haba Osca • 22

Diners i persones pobres

Josefa Fombuena-Valero • 32

Desigualtats socials, pobreses i alfabetitzacions permanents

Piergiorgio Reggio • 41

contínua

Freire i Simondon, l'inèdit viable. Alfabetitzar en la manera d'existència dels objectes tècnics

Ana Ma. Valle, Marco A. Jiménez • 51

persones, territoris i experiències

El barri de la Coma. Educació de Persones Adultes

Carolina Zamora Real, Pascual Murcia Ortiz i Dolors Monferrer Ferrando • 67

Reflexions i indagacions sobre el voluntariat, l'alfabetització i alguna cosa més que rebost

Agustí Pascual Cabo • 81

El model de les Escoles de Segona Oportunitat enfront de l'abandonament educatiu. Itineraris per a la revinculació educativa i la inserció laboral

Ignacio Martínez Morales, Daniel Gabaldón Estevan y Juan García-Rubio • 95

Els desafiaments de l'educació al Brasil, enfront de les desigualtats socials, pobresa i falta d'inversió

Mariângela Bairros i Patrícia Marchand • 107

Famílies digitals al CEPA: competència digital i ciutadana en clau europea

Magdalena Balle Garcia • 116

investigació

Pobresa: conceptes i indicadors. El cas valencià

Rafael Castelló-Cogollos • 123

arxiu

dialògica

Joan Fuster i la didàctica de la llengua

Margarida Castellano Sanz • 145

llibres

Escuelas y pobreza: entre el desasosiego y la obstinación

Patricia Redondo y Antonio Guerrero Serón • 148

fotografia • 152

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Reflexions i indagacions sobre el voluntariat, l'alfabetització i alguna cosa més que rebost

Agustí Pascual Cabo, doctor en Pedagogia i XIXé Premi Ciutat de Dénia per a la Formació de Persones Adultes

“... de l’heterogeni panorama de corrents culturals que hem intentat ressenyar, es desprenien, malgrat la diversitat, alguns trets comuns: l’esperit crític de la realitat contemporània, una tendència a articular el fet cultural en la totalitat de fets socials, el que implicava un criteri de “popularització de la cultura” (bé en el seu sentit radical o bé en sentit aparençal o “populista”); en fi, el moralisme, eixa càrrega ètica de les quals van impregnades tantes obres de la tradició cultural espanyola, unida, en algunes ocasions, al utopisme educacional, és a dir, a eixe intent des del qual tot gravite sobre una part del binomi costia –escola–, oblidant o senzillament posposant l’altre –rebost– en realitat alguna cosa més que rebost”. (Tuñón de Lara, 1977, pp. 265-266)¹

La complexa realitat de la societat de vegades no facilita una lectura contemporània, no tant perquè no es pugui arribar a comprendre sinó a percebre en totes les dimensions que suposa la indagació i la reflexió en una narració com la que tractarem de desenvolupar. Enllaçarem temes com el voluntariat, la recerca sobre el sentit de la vida, afirmacions i reflexions sobre la pobresa i l’exclusió social, certes tendències i consideracions sobre el treball i la importància dels processos d’alfabetització públics.

El text i les idees aportades han de llegir-se com un intent, encara que limitat, d’indagar en les pròpies experiències i no una categorització intel·lectual d’afirmacions, de premisses, de supòsits i de conclusions que podria suposar un estudi amb profunditat. En altres paraules, m’agradaria aportar elements d’anàlisi i de reflexió a la manera gramsciana de la lectura de les realitats del “rebost”. Comencem a partir d’una qüestió: no serà que educar-nos forma part de la vida, de la vida en comunitat, de la nostra sociabilitat, de la nostra comprensió de la realitat, del nostre pensament, en definitiva de la nostra essència del ser? Els nostres contextos serien com llocs educatius per a aprendre, per a orientar la pròpia racionalitat, la pròpia manera de ser. Actitud que, des de la llibertat, pren en el món, la manera en què penses, la manera en què deixes que t’arriben les coses, la manera que afrontes la vida, la teua pròpia existència i, com no, la manera de com et relaciones amb aquelles persones que t’envolten. No és estrany que la idea grega d’escola, d’«*scholé*», estigués lligada al joc, a la idea de no fer del temps alguna cosa que siga rendible. És un temps de joc lliure per a desenvolupar les pròpies facultats intel·lectuals, sense marcar cap objectiu, ni meta, ni finalitat concreta. Si ho traslladem al temps present, considerem que no es tracta d’informar o d’aportar coneixements sinó més bé a formar-se o millor de

¹ Tuñón de Lara, M. (1977). *Medio siglo de cultura española (1885-1936)*. Madrid: Ed. Tecnos. 3ª edició, corregida y ampliada. Traducció pròpia.

² Viktor Frankl (2015). *El hombre en busca de sentido*. Barcelona: Editorial Herder.

formar-nos d'acord amb les pròpies circumstàncies i realitats. És per tant un exercici intel·lectual de comprendre i d'aprendre de la comunitat i en la comunitat. Exercici en favor de determinada forma de viure a través del discurs interior, de l'activitat espiritual com la meditació, el diàleg intern o la representació imaginativa cap el cosmos o cap a terra. Indagar en la manera de pensar, com deixes que t'arriben les coses del món i com li aportes la teua interpretació.

Segurament els grans projectes de la humanitat com són els drets humans, els drets dels pobles, i d'altres "inalienables", no es fan realitat només des de les constitucions, des de les lleis i des de les normatives administratives. Possiblement des de l'educació, a través de l'aprenentatge vicari, de la comunicació i el diàleg, des del fer i actuar des de les coses xicotetes assumirem una consciència i una actitud resilient que "contagiarà com una pandèmia" i canviarà la realitat que ens rodeja.

Sobre el voluntariat

Encara que siga una obvietat, cadascú passa per èpoques, temps i circumstàncies personals que li fan pensar, actuar o fer de manera diferent. Així, de vegades, entrem en un procés d'autoconeixement per tal d'aprendre a abandonar les seguretats que ens construïm i percebem, les incerteses que formen part del pensament i la racionalitat i els equilibris mentals i físics que ens conformen. No busquem un altre jo sinó simplement "conduir" sense que les pors impedisquen o limiten les possibilitats de "viure" o de "sobreviure"². D'ací la diversitat conceptual, o millor d'acció o de fer, que sobre el "voluntariat" tenim. La manera d'entendre, compartir i fins i tot de percebre la realitat delimita, en molts casos, com es "viu" i es comparteix el voluntariat. El que sí sembla que ens uneix és la forma vital de voler canviar o transformar la realitat, les relacions i les comunicacions, tot i que siga de manera diferent i diversa. El compartir i l'acompanyar de forma altruista i solidària a altres persones o grups ens fan sentir bé, i segurament amb això també produeixen, a l'inrevés, una experiència única que només podem expressar a través de l'agraïment. Probablement a través de l'autoconeixement i dels propòsits personals en els contextos socials realitzem una tasca de desconstrucció dels propis prejudicis que ens apropa a la "humanització", d'un tracte horitzontal i lliure. Per la curta experiència açò es transmet, però sobretot es desenvolupa a través de moltes accions (acollida, menjador social, economats, recolzament acadèmic). L'anomenada "ajuda" finalment es converteix en una reciprocitat que ens aporta sentit a la nostra existència. I és que la relació d'ajuda podríem definir-la com la comunicació de saber escoltar, dialogar, comprendre (posar-se en la situació de l'altre), la relació de no jutjar i l'acompanyament cap a l'autonomia i la llibertat de decidir. Si sabem què esperem de nosaltres podrem amb els altres: comprendre els sentiments i les emocions d'allò que vivim; participar dels sofriments, dels anhels, de les il·lusions i de les es-

perances; l'indagar o l'examinar les dificultats i buscar el sentit dels problemes; el mirar i l'escoltar com a persones que són i som³.

De vegades formem part d'equips de voluntaris que es converteixen en amics que compartim les tasques i les accions a fer. Transformem les experiències en alegries quotidianes, i per què no dir-ho, en relacions de comprensió, empatia i d'acceptació des de les divergències. El que fem no es pot qualificar de grans intervencions, grans accions o grans projectes, més bé són el contrari, però ens recorda l'afirmació atribuïda a Educado Galeano (i que segons d'altres és un proverbi africà), *molta gent xicoteta, en llocs xicotets, fent coses xicotetes, pot canviar el món*. Certament és poc el que pot fer una persona o un grup de persones, però sentir que allò que fem és important ens allunya de les superficialitats, els dubtes, les acusacions i les desconfiances, tan íntimament lligades a les xarxes socials i a les xafarderies. I és que no només les “xicotetes” accions canvien el món sinó també la manera de viure i de percebre-nos. Elegim, a través de la nostra llibertat, com volem viure, si amb odi, ràbia, rancor i ressentiment o, pel contrari, amb amor, solidaritat, respecte, consideració i empatia. És un viure no només des de l'interior sinó també amb els qui ens acompanyen, amb els altres, amb els grups, amb la comunitat, en definitiva, amb la societat. És un estil de vida més humà i humanitzant en la recerca d'una qualitat per a millorar el donar-nos, l'entregar-nos, el trobar-nos i, fins i tot el retrobar-nos. Hem de confiar, fiar-se, i percebre, el contrari del que alguns pensen, que el qui no està contra nosaltres està a favor nostre. És una manera d'admetre que no hem de discriminar i excloure els qui no són o no pensen com nosaltres. Probablement des d'un pensament ingenu s'obri un nou món, una nova il·lustració en l'estima, en l'amor i que, segurament, ens facilitarà una vida amb sentit malgrat els dubtes, les incerteses, les contradiccions, les inseguretats, les impermanències...

Considerem que, des dels deu principis que han de caracteritzar als agents del voluntariat de Càritas (curs de formació)⁴, tal com se'ns proposa, fem un triple viatge com a voluntariat: un primer per a eixir del propi “jo” per a arribar a l'altre, a la seua dignitat, als seus Drets, des del respecte, des de l'educació, des de la proximitat fraterna, des de l'acceptació sense distincions i, per tant, sense cap perjudici. Un viatge que suposa ser acompanyant⁵, companys de camí per descobrir les nostres capacitats, les qualitats, els talents... i atents per a la promoció integral i des d'una *actitud activa* per superar i eixir de les profunditats de la pobresa i l'exclusió per si mateix. Un segon viatge per a eixir del voluntariat com a un “hobby” per a arribar al voluntariat com a responsabilitat personal i compartida. Configurar equips per a compartir, per a l'ensenyament i l'aprenentatge, per a reflexionar sobre l'acció i el fer, des de l'escolta profunda, respectant ritmes i llibertats. Per últim, fer un viatge cap a l'estil i opció de vida, del significat però sempre des de la humilitat. Desprendre's del propi “ego” i buscar un “vertader jo” que ens apropa als altres sense, com hem dit, prejudicis però també sense jutjar. Sempre des de la solidaritat, la integritat, la honestetat

³ Com ens deien en el curs de formació del voluntariat “qui se sent acceptat incondicionalment camina cap a l'autoacceptació”.

Podríem afegir-hi: qui se sent estimat camina cap a l'autoestima, qui se sent valorat camina cap a l'autovaloració, qui se sent considerat camina cap a l'autoconsideració, qui se sent volgut camina cap a l'autovoler-se.

⁴ <https://www.caritasvalencia.org/main-files/uploads/sites/10/2019/02/Diez-principios-que-caracterizan-a-todo-agente-de-C%C3%A1ritas.pdf>

⁵ <https://saviapsicolud.com/la-filosofia-del-acompanar/>

⁶ <https://www.amazon.es/caballero-armadura-oxidada-Audiolibro-Jorge-Coaching/dp/8460943445>

⁷ Esfahani Smith, Emily (2017). *El arte de cultivar una vida con sentido*. Barcelona: Ediciones Urano. Pàgina 25.

⁸ Aristòtil. *Ètica a Nicòmaco*.

⁹ Arendt, H. (1993). *La condició humana*. Barcelona: Ediciones Paidós. Pàgines 215 i ss. i 277 i ss.

i també de l'agraïment de tot allò que hem rebut i rebem. Tanmateix en estos viatges no estem exempts de les autocontemplacions, de la vanitat de creure's millor que altres grups, el criticar o jutjar permanentment, el fixar-se i comparar el que fa cadascú, els comentaris impertinents, el no estar disposat ni disponible als altres, l'expandir rumors i entrar en la tafaeria. Que difícil resulta escoltar el que no se sent i mirar allò que no es veu, és com tractar de voler comprendre el conte "el cavaller de l'armadura oxidada"⁶ sense tractar de llevar-se la pròpia.

A la recerca de sentit

Plantejar-se les qüestions sobre què és el que fa que la vida valga la pena, quin és el sentit de l'existència o què podem fer per a què la meua vida tinga sentit i ens apropa a la "bona vida" han format part, i formen, d'allò que ens és vital per a trobar-hi sentit. Possiblement, tal com s'esdevé d'allò que afirmem, els xicotets gestos, les xicotetes accions, la comunicació i la relació familiar i d'amistat, els pensaments espirituals o transcendents, els actes humils, els xicotets propòsits, les històries menudes que aporten rellevància a les nostres experiències... són els que ens permet contestar a aquelles qüestions i, d'alguna manera, creen o van creant una cultura del sentit que, encara que no ens apropen a la felicitat, ens faciliten i ens permeten una existència per a seguir endavant.

Com afirma Emily Esfahani (2017)⁷, la indústria de la felicitat continua creixent i, en canvi, com a societat som més desgraciats que mai, "de fet, els científics socials han descobert una trista ironia: perseguir la felicitat fa desgraciades a les persones". Potser que estiguem comparant dues coses no necessàriament en el mateix nivell o dimensió. La cultura del sentir, la recerca d'una vida amb sentit no té per què significar la felicitat o no. La recerca d'una vida amb sentit té a veure amb la satisfacció però també amb el creixement personal i, si més no, amb els traumes, amb les penalitats, amb les pèrdues, amb les tristeses... La felicitat està lligada a l'"*hedonia*", principi de plaer, la bona vida amb l'absència de sofriment físic i mental; com un estat mental i emocional positiu que ix des de l'interior de la persona però que de vegades són sentiments fugaços. La vida amb sentit no està lligada al principi del plaer *per se* sinó a allò que ens vincula a la resta d'éssers vius. És l'altre camí cap al bon viure, l'"*eudaimonia*", és el floriment humà, exigeix com deia Aristòtil⁸, cultivar en el teu interior les millors qualitats morals i intel·lectuals i viure d'acord amb el teu potencial. És la "*vita activa*" que plantejava Arendt⁹, en què contribueixes i t'impliques en la teua comunitat, una vida de desenvolupament dels talents, de les intel·ligències com a potencial que tothom tenim.

Les persones que es concentren en trobar sentit a les seues vides troben les seues fonts per totes bandes i si es connecten amb eixes fonts, la seua vida serà més enriquidora i possiblement podran ajudar a altres per tal que facen el mateix. Són per-

sones que “transformen el món” amb les seues històries ordinàries o extraordinàries, amb un sentit senzill i humil però amb la finalitat de millorar el món i ser útils als altres.

Ens agradaria destacar, del repàs històric filosòfic que fa Emily Esfahani respecte de la qüestió: quin és el sentit o el valor de la vida, de l'existència?, el *mite de Sísifo* d'Albert Camus¹⁰, com a text que ens aporta un significat de la nostra indagació. Encara que tot el que treballem, totes les persones i les coses que amem, i fins i tot el que som i esperem ser, s'esvairà amb la certesa absoluta de la mort, de la desaparició i de l'oblit. Tal com il·lustra Camus, l'antic heroi grec Sísifo, que fou condemnat pels deus a pujar una roca (la cosa) fins al cim d'una muntanya, per a què esta caiga rodant cada vegada poc abans d'abastar-lo i al llarg de tota l'eternitat, ens mostra la inutilitat i el sense sentit de la seua existència. Cada vegada que retorna al peu de la muntanya, s'enfronta a una decisió: rendir-se o seguir intentant-ho, i Sísifo “elegix” seguir intentant-ho. Al menysprear els déus, Sísifo es converteix en l'amo del seu destí, en allò que li aporta sentit o valor a la seua vida. Des d'este exemple podem considerar la nostra llibertat per a crear el sentit o el valor de la nostra vida. El valor o el sentit que li aportem depèn d'un mateix i no del que ens diguen, pensen o facen altres. És per això que uns trobaran el sentit en la fe, en Déu, en la transcendència, altres en la quotidianitat de les narracions de la seues vides, altres en l'atenció a una o unes persones, altres en la pertinença a una família, tribu, a una o a unes mascotes, a una o a unes coses, com cuidar una planta... en definitiva, cadascú troba la seua cosa (roca), a la qual li dedica la seua vida, la seua existència. “*L'efecte Ikea*” sobre el valor que suposa l'esforç de realitzar una tasca o treball, com muntar uns mobles, s'estén a altres accions, tasques o treballs que ens aporten significació o sentit a allò que fem. Quan ens dediquem a tasques difícils, o no tan difícils, però que ens requereixen un esforç, físic o intel·lectual, ens enfrontem a reptes directament en els quals podem trobar el vertader sentit de la nostra vida.

A través de la recerca, la indagació i fins i tot de l'anàlisi de múltiples investigacions que recull, Emily Esfahani (2017) extrau quatre pilars, que ens semblen importats, i que donen sentit a la vida:

- a. *la pertinença*, la connexió i els vincles amb altres persones i/o comunitats de formes positives. Tots necessitem ser compresos, valorats i rebre afectes pels familiars, parelles o amics; així com tots necessitem sentir-nos que pertanyem a algun lloc, a un grup, a una “tribu”. No obstant això afegiríem, també, que tots necessitem de moments d'intimitat.
- b. *el propòsit*, la finalitat o l'objectiu de fer alguna cosa productiva pels altres; no es tracta de propòsits molt lloables: d'acabar amb la fam en el món o acabar amb les guerres. Podem trobar el propòsit en ser una bona mare

¹⁰ Camus, A. (2006). *El mito de Sísifo*. Madrid: Alianza Editorial.

¹¹ Beltrán, J. (2009).
Contar la vida: un viaje
pedagógico, en Arenas-
Dolz i Gallegos (editores).
El ciudadano democrático.
Reflexiones éticas
para una educación
intercultural. Madrid:
Plaza y Valdés Editores.
Pàgines 249-269.

o un bon pare, crear un entorn més alegre amb la gent que ens rodeja, fer que la vida de la comunitat siga agradable o simplement cuidant de la teua mascota. Es pot considerar com allò que motiva les nostres conductes i és el principi organitzador de les nostres vides, ens permet a més d'un sentit una capacitat de resiliència. Per a viure amb propòsit cal una autoreflexió i un autoconeixement perquè tots tenim diferents qualitats, talents, experiències, punts forts, capacitats innates, vocacions, valors, identitats i circumstàncies que ens fan ser tal com som. La persona que té propòsits no li preocupen els beneficis personals, sinó fer del món un lloc millor. També podem optar per descobrir els propòsits adoptant una actitud de servei, és el cas del voluntariat, en les tasques quotidianes i en les relacions personals i socials.

- c. *la narrativa*, la creació de relats o històries que ajuden a comprendre'ns a nosaltres i al món. Són especialment importants quan es tracta de buscar i identificar la nostra identitat, de comprendre'ns qui som i com hem arribat fins ací. La possibilitat de reescriure les nostres històries d'una manera positiva se sustenta en el fet que som una expressió única en el món, i això ens permet revisar, corregir i fins i tot reinterpretar les històries que contem sobre la nostra vida sense la necessitat de comparar-nos ni de competir amb altres vides. Com expressa Emily Esfahani (2017): “Algunes històries, per exemple, es caracteritzen per una transformació interna i pel creixement personal, mentre que altres ho fan per l'estancament o la regressió; en unes hi ha comunió, amor i sentit de pertinença, mentre que en altres impera la soledat i l'aïllament; en unes domina l'acció, o la creença que tots podem tenir el control de la nostra vida; en altres la impotència, mentre que en altres es produeix una combinació d'estos temes” (p.143). De vegades descobrim com l'adversitat, els problemes o els entrebancs ens fan créixer i evolucionar i ho descobrim a través de les nostres pròpies narracions, d'ací la importància dels processos d'alfabetització que desenvoluparem més endavant. Un excel·lent exemple d'esta narrativa és “*contar la vida: un viaje pedagógico*” de José Beltrán¹¹.
- d. *La transcendència*, les experiències místiques, espirituals i religioses de la pèrdua del jo ens aporten també sentit. El sentir-se insignificants davant del temps, de la història, de l'univers... ens aporta una humilitat total que paradoxalment ens envaeix amb un sentit poderós i profund de la nostra existència. A través d'una experiència transcendent, anar més enllà, ens fa sentir que ens hem elevat per damunt d'allò quotidià i ens apropa a una dimensió diferent.

Les persones que són capaces de créixer en l'adversitat ho fan recurrent als pilars del sentit. Ningú de nosaltres ens lliurarem d'experimentar algun tipus de sofriment, d'ací la importància de crear una "*cultura del sentit*" que ens aparte de les distraccions, i ens possibilita el treball introspectiu i les experiències que s'esdevenen d'estos pilars. Si com deia Antonio Machado, "tot neci confon valor amb preu" hauríem de convindre, des de la sabiduria de la indagació, que allò gratuït, allò que ens aporta sentit i valor a la vida, és el que fa de tots nosaltres iguals i a la vegada diferents. Potser siga un bon moment per retornar al principi i preguntar-nos: com hem de viure la nostra vida finita, quin és el sentit de la nostra vida. Per tal de respondre podríem considerar allò que ens envolta, el context sociocultural i, com no, indagar no només en el nosaltres sinó també amb els altres, en allò que ens uneix.

Des de la lectura de documentació

De vegades la lectura de documentació ens facilita no només buscar referències sinó també evidències per tal de comprendre i enfrontar-se a la complexa realitat, encara que siga de diferents maneres. Si bé les evidències no canvien les pròpies creences potser, o si més no, les puguen qüestionar. És per això que s'exposaran i es comentaran a continuació, molt breument, aquelles afirmacions procedents de les dades que aporta l'informe sobre exclusió i desenvolupament social en la Comunitat Valenciana (C.V.) publicat l'any 2022 de la fundació FOESSA¹². La crisi sanitària que estem passant ha deixat una profunda petjada en la societat valenciana i ha provocat, com cabia esperar, un increment de l'exclusió i la pobresa, un eixamplament de l'exclusió social entre persones i famílies que acumulaven més dificultats d'integració. Segons l'informe es tracta "per un costat, d'aportar dades que ajuden a la societat a dimensionar l'impacte de la crisi i identificar a les persones i grups socials més afectats i, per altre, afavorir la reflexió profunda que ens convida a repensar el model social i relacional, el model econòmic i de redistribució, així com els valors sobre els que sustenten la convivència, amb l'objectiu últim d'evitar la cronificació de les situacions de pobresa i exclusió social amb la mirada posada en la transformació social cap a una societat més justa".

De manera resumida les conclusions de l'informe són les següents:

1. Creixen l'exclusió severa i la integració precària, i es redueix la integració plena. Les persones en situació d'exclusió social representen el 21,3% de la població de la C.V., al voltant de 1.076.000 persones (exclusió moderada 9% i exclusió severa 12,3%).
2. L'exclusió en l'eix polític i de ciutadania (participació política, educació, vivenda i salut) és la que afecta a una major proporció de persones, si bé les situacions que més creixen són les que afecten a l'eix social i econòmic. D'acord amb les dades de l'enquesta, el 35,1% de la població valenciana està

¹² FUNDACIÓN FOESSA (fomento de estudios sociales y de sociología aplicada). Informe: <https://www.foessa.es/blog/informe-foessa-en-la-comunidad-valenciana-la-exclusion-social-se-reduce-aunque-se-mantiene-por-encima-de-la-media-espanola/> Presentació: <https://youtu.be/YBle9tVaARw>

afectada per una situació d'exclusió en l'eix econòmic, el 44,6% en l'eix polític i de ciutadania, i el 18,3% en l'eix social i relacional.

3. Augmenta el percentatge de persones amb problemes en quatre o més dimensions de la vida quotidiana (ocupació, consum, participació política, educació, vivenda, salut, conflicte social i aïllament social), amb un deteriorament especialment acusat en la dimensió de l'ocupació i del conflicte social. L'empitjorament de la situació: el percentatge que no presenta problemes en cap dimensió s'ha reduït del 51,4% (2018) al 37,5% (2021), mentre que el de persones que tenen problemes en una dimensió passa del 21% al 29%, i el qui té problemes en quatre o més dimensions passa del 9% al 12,5% de la població.
4. Inestabilitat laboral, pobresa, despeses excessives de vivenda i problemes d'accés als medicaments són els problemes més freqüents i afecten quasi a un 15% de la població. Els eixos i dimensions de l'exclusió al qual fan referència s'esdevenen de la situació de les famílies i les persones amb relació a 37 indicadors específics (cal anar a l'informe). És obvia la interrelació entre els quatre indicadors; l'ocupació, el consum, la vivenda i la salut, s'esdevenen de l'absència d'uns ingressos econòmics mínims per a donar resposta al conjunt de les necessitats de les famílies.
5. Els col·lectius més afectats per l'exclusió social: llars pobres o sense ingressos, persona sustentadora principal en recerca d'ocupació i famílies nombroses. Hi ha nou perfils o col·lectius que registren a la C.V. taxes d'exclusió social superior al 40%. Es tracta de llars sense ingressos, 98%; llars en situació de pobresa severa, 93,8%; llars els sustentadors de les quals està a la recerca d'ocupació, 82,8%; llars de més de cinc persones, 62,5%; llars la persona sustentadora de la qual està inactiva, 48,7%; llars la persona sustentadora del qual és de nacionalitat estrangera, 48,7%; llars la persona sustentadora principal no té estudis o té estudis incomplets, 44,9%; i llars monoparentals, 41%.
6. L'exclusió respecte de 2018 creix entre la població sense ingressos i residents en àrees rurals, i es redueix entre la població estrangera.
7. La COVID-19 sacseja el mercat de treball i creix la inestabilitat laboral. Els canvis han provocat l'increment de les situacions d'exclusió vinculades a l'eix econòmic i, particularment, a la dimensió de l'ocupació. L'exclusió de l'ocupació va créixer de forma molt acusada del 17% al 27,5%.
8. S'intensifiquen les dificultats d'accés a la vivenda i creixen les situacions d'exclusió residencial. L'exclusió de la vivenda afecta en 2021 al 15,7% de les llars de la C.V. i al 18,6% de la població. Els problemes concrets en els quals es veu implicat un major percentatge de les llars són els relacionats amb les

despeses excessives de la vivenda, 11% de les llars; i els relacionats amb les situacions d'insalubritat (humitats, brutícia i olors), 8,6% de les llars. El 24,8% de la població valenciana en situació d'exclusió social es troba en una situació de vivenda insegura i el 23,9% en una situació de vivenda inadequada.

9. Augmenten les llars i la població amb problemes d'exclusió social en la dimensió de la salut. Els problemes més prevalents en l'àmbit de la salut són la falta d'accés als medicaments i la presència de situacions de discapacitat, malaltia crònica o problemes greus de salut, 5,6%. Destacaríem la malaltia o trastorn mental que representa el 8,9% de la població de la C.V.
10. La pandèmia i la crisi associada tensen i erosionen les xarxes de recolzament familiar. El conflicte social, la dimensió sobre la qualitat de relacions dintre de les llars valencianes ha passat d'afectar a un 5,9% de la població en 2018 a un 15% en 2021 (s'ha triplicat el nombre de persones les relacions de les quals presenten dificultats serioses de convivència).
11. La bretxa digital multiplica l'impacte de l'exclusió. Per a reduir el risc de contagis i combatre la pandèmia les mesures s'han basat en la distància social i la limitació de moviments i contacte entre persones. L'entorn digital s'ha convertit en un element clau. Contar amb connexió il·limitada de dades, un dispositiu amb connexió a internet i habilitats suficients per a utilitzar l'entorn digital són tres elements que poden marcar la diferència en la societat. L'absència d'algun d'ells a la llar implica caure en situació de bretxa digital. El percentatge situat en la bretxa digital és del 54,3% per al conjunt de la població en situació d'exclusió. Les diferències es donen en allò que es refereix a la disponibilitat il·limitada a la xarxa, i la presència en la llar d'alguna persona amb habilitats informàtiques bàsiques.
12. Amb els seus límits, la creació de l'IMV (ingrés mínim vital) i el creixement del nombre de persones beneficiàries de la Renda Valenciana d'Inclusió contribueixen a pal·liar l'impacte de la crisi sobre les llars més pobres. Tanmateix existeixen una sèrie d'entrebancs: la població que ho necessita no disposa d'informació suficient per a sol·licitar-ho, dificultats en la recollida i lliurament de la documentació (qüestions burocràtiques).

Si totes les dades són importantíssimes, creguem oportú destacar de manera resumida: l'exclusió severa, l'exclusió en l'eix econòmic, l'augment de persones que no arriben a quatre o més dimensions de la vida quotidiana, la inestabilitat laboral (ocupació i ingressos econòmics), la pobresa, les despeses excessives de vivenda, els problemes d'accés als medicaments i l'exclusió social en la dimensió de la salut, la bretxa digital i, des del nostre punt d'anàlisi, l'augment espectacular de l'erosió de les xarxes

¹³ <https://elpais.com/eps/psicologia-y-bienestar/2022-01-27/por-que-millones-de-estadounidenses-estan-dejando-sus-empleos.html>

¹⁴ <https://www.newyorker.com/magazine/2017/06/05/the-work-you-do-the-person-you-are>

¹⁵ Bregman, R. (2017). Utopía para realistas. Barcelona: Editorial Salamandra.

de recolzament familiar i comunitaris. Alguns dels temes que desenvolupem en este text tracten d'aportar elements de reflexió a estes "evidències". A més, arran de l'última conclusió, ens agradaria afegir una reflexió sobre el tema del treball.

Tu no eres el teu treball.

Ja fa alguns anys vaig escoltar esta frase. És una frase contundent, sense paliatiu, que et fa reconsiderar la vida. Cadascú viu les seues circumstàncies, les seues penes, els seus problemes, però també la seua felicitat, les seues alegries... de manera diferent i, encara més, s'enfronta a ells de distinta manera. Potser la pandèmia haja remogut altres virus. Així ens ho fa saber Francesc Miralles (2022)¹³ arran de la Gran Dimissió o la Gran Renúncia (*The Great Resignation*), un fenomen que defineix l'abandó dels llocs de treball per part de milions de persones. No es tracta del síndrome del socarrat (*burnout*) ni tampoc l'adhesió a moviments en contra del treball, sinó sobretot a la reivindicació d'una vida i identitat pròpies, més enllà del salari o funció productiva. Segons Francesc Miralles, només en novembre de 2021, el departament de treball dels EE.UU. estimà que més de quatre milions d'estatunidencs havien deixat els seus treballs i, en el continent europeu, el Regne Unit i França encapçalen esta inesperada fuga de la força laboral. Els sectors on s'ha produït esta situació han sigut la restauració, el transport o l'atenció sanitària. Molts desertors (*quitters*) senten la necessitat d'una pausa per a omplir-se d'ells mateix, de la recerca d'autonomia i llibertat personal, de reconstruir aquelles vivències, experiències o activitats que els produeixen sentit i/o felicitat quan han estat "tancats" per la pandèmia, com són l'estar amb els fills, cuinar, relacions familiars... S'han adonat que es necessita menys del que pensaven per viure i que l'actiu més important que disposen és el temps.

Però l'aprenentatge més important ens ho comentava Toni Morrison, premi Nobel de literatura, quan va escriure en la revista *New Yorker* en 2017¹⁴: "Això va ser el que vaig sentir: 1. Siga quina siga la feina, fes-ho bé, no per al cap sinó per tu mateix; 2. Tu fas la feina; ella no et fa a tu; 3. La teua vida real està amb la teua família; 4. No eres la feina que fas; eres la persona que eres. Des d'aleshores he treballat per a tota mena de persones, genis i idiotes, d'enginy ràpid i avorrit, de cor gros i estret. He tingut molts tipus de feines, però des d'aquella conversa (...), mai he considerat que el nivell de treball fora la mesura de mi mateix, i mai he posat la seguretat d'una feina per sobre del valor de la llar."

Però també hi ha propostes més racionalistes; en este sentit, destacaríem la *Utopia per a realistes*, de l'historiador, periodista i ideològicament eclèctic holandès Rutger Bregman¹⁵. La invitació a construir un millor ordre social no és abstracta sinó que es concreta en temes com la llibertat de moviment en un món sense fronteres, la consideració de la jornada laboral de temps reduït i, el que sense dubte és el tema estret, l'adopció de la renda bàsica universal: que tot ésser humà, pel fet de ser-ho,

reba un ingrés. Resulta interessant políticament que tant des de la ideologia progressista o d'esquerres o des de la ideologia conservadora o de dretes¹⁶ siga una proposta, la renda bàsica universal, considerada i acceptada, encara que des d'arguments molt diferents i distants. El neurocientífic Facundo Manes¹⁷ comentava que per a activar el cervell com a òrgan del servei social i de l'aprenentatge cal equivocar-se; per això, des de les realitats, però sobretot des dels terrenys per a descobrir, caldrà enllestir les propostes de Rutger Bregman. I és que com deia Eduardo Galeano¹⁸ en el *“llibre dels abraços”*: “la por de saber ens condueix a la ignorància, la por a fer ens redueix a la impotència”. En el cor de les equivocacions segurament estaran els recursos per a enfrontar-se a les nostres pors, com un exercici de reivindicació de la llibertat. Si hem començat el text amb el binomi costia de “l'escola” i el “rebost”, acabarem amb els processos d'alfabetització que uneixen este binomi.

L'alegria de relacionar-se, de dialogar i de compartir: un camí cap als processos d'alfabetització públics¹⁹

Alfabetitzar és més que l'ensenyament i l'aprenentatge de la lectura, l'escriptura i les operacions matemàtiques. Alfabetitzar abraça tot tipus de capacitats, competències, habilitats, destreses i fins i tot actituds per a participar en una societat democràtica. Així, podem considerar que la persona alfabetitzada es fa en el món a través de les experiències, de les relacions, de les vivències, de les comprensions i de les expressions, mentre que el ser analfabet és una forma d'estar en el món, una persona que assumeix acríticament les idees, els pensaments, el model de societat... és un receptor i un consumidor de les xarxes socials, de tot allò que ens inunda des de les tecnologies però també des dels mitjans de comunicació social. Des d'una vessant normativa administrativa, la paraula “alfabetització” desapareix i queda relegada per l'educació o formació bàsica de l'escola, quan no pels discursos i narracions europees de l'educació al llarg i ample de la vida. Per tant, l'alfabetització deixa d'ocupar un lloc a l'escenari social i cultural i es converteix en un “residu” educatiu.

Considerem que els processos d'alfabetització són imprescindibles, necessaris i, a més, constitueixen un element fonamental per als *processos democràtics* de la cultura i de la societat. La recerca d'una formació de persones adultes (FPA) emancipadora passa per recuperar l'alfabetització pública, “política”, per llegir i escriure no només les paraules sinó fonamentalment per desenvolupar les habilitats de comprensió i d'expressió de les nostres realitats, de tot allò que ens rodeja, per activar-se personalment i comunitàriament. Només des de la possibilitat de decidir, de fer coses amb les paraules, amb els fets i les accions, podem transformar les nostres vides i transformar allò que tenim en comú. Per tant, l'alfabetització no és l'adquisició d'una tècnica o una habilitat concreta sinó que cal enllestir-la com una forma de vida i d'entendre la vida, d'aportar-li sentit, per a la incorporació als drets, als deures i a les res-

¹⁶ És el cas de Milton Friedman, defensor del neoliberalisme i premi Nobel d'economia en 1976.

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=4eibt-yHf3mY>

¹⁸ Galeano, E. (1993). *El libro de los abrazos*. Madrid: Ed. Siglo XXI. Pàgina 83.

¹⁹ Els processos d'alfabetització públics és segurament un concepte mal considerat perquè la paraula “alfabetització”, i sobretot “analfabet”, suposa una idea pejorativa d'una persona, tant culturalment com socialment. Tant de bo que trobarem una expressió més acceptada que emmarcara millor el significat dels processos d'alfabetització públics. No és així, encara que en este apartat i en el següent proliferen trets, característiques i expressions que podríem utilitzar-los indistintament com: formació de persones adultes emancipadores; les accions culturals transformadores; les narracions d'estar i de relacionar-se amb el món; les formes d'entendre i aportar sentit a la vida; l'exercici per a la llibertat i la participació ciutadana; l'exercici per abastar l'hegemonia davant dels diferents poders; la capacitat de pensar dialècticament; l'exercici d'autoconeixement personal, la comunicació i la comunitat, creació de noves formes de vida en comú per a transformar la informació i els coneixements. Possiblement altres generacions seran més creatives i innovadores.

²⁰ Beltrán, F. y Beltrán, J. (1996). *Política y prácticas de la educación de personas adultas*. València: Universitat de València. Pàgina 158.

ponsabilitats col·lectives, públiques, polítiques. Com deien Francisco Beltrán i José Beltrán²⁰: “la noció de política no queda aquí reduïda a la seua accepció més restringida o formal, política partidista o de partits, sinó que s'utilitza en el seu sentit més noble, açò és, polítiques com a “polis”, com exercici cívic de la ciutadania en la participació i en la pressa de decisions sobre les pròpies condicions de vida. I la noció d'alfabetització, quan està informada políticament, amplia el seu significat ja que suposa i exigeix l'avaluació crítica dels nostres discursos, de les nostres assumpcions, de tots aquells tòpics, judicis i opinions que subjauen a les nostres accions educatives.” A més, podríem afegir, que des d'una vessant pedagògica l'estructura de significats del nostre pensament és única i unidireccional, passa per admetre i apropiar-se de l'hegemonia representada pels “poders” en totes les seues vessants. A l'igual que el concepte de democràcia, el d'alfabetització, no és un dret que se'ns concedeix, personalment o socialment, sinó que és un *treball permanent* per a la igualtat i la llibertat com a éssers.

Com hem exposat en altres ocasions, una formació de persones adultes emancipadora es converteix en un *escenari de participació* ciutadana obert a la interculturalitat; un àmbit educatiu de compromís cívic que atén a les necessitats, els interessos i les motivacions de les persones, dels col·lectius i de les comunitats i un *context de vida* que aporta sentit a l'experiència històrica i política de la vida, a la nostra experiència vital com a ciutadans i com a éssers socials. Els processos d'alfabetització pública s'identifiquen doncs en una *formació al llarg i ample de la vida*, que està arrelada en la plasticitat de les nostres ments i en allò que constitueix el bé comú. Des d'esta vessant hi som en un procés d'alfabetització continu, en un procés d'aprenentatge i d'ensenyament inherent a les nostres històries de vida, o com hem comentat abans, a la narrativa que forma part dels pilars que donen sentit a la vida. Podríem convenir que tothom és educador o educadora, al llarg de la vida, però també és analfabet o analfabeta en algun aspecte de la nostra quotidianitat. No reconèixer-ho significaria que no tenim la mateixa naturalesa, diverses i/o diferents debilitats, competències, capacitats, destreses, habilitats... Si reconeguem diferents intel·ligències, per què no reconèixer que podem tenir diferents aptituds i talents sense necessitat de jutjar-nos?

Els processos d'alfabetització per tant ens introdueixen en el descobriment de les dimensions dels coneixements, de la codificació i de la descodificació, també en les pràctiques socials i culturals que ens envolten. La seua anàlisi ens permet llegir les contradiccions sociopolítiques i econòmiques. Comprendre les relacions interiors i les exteriors de la realitat és *pensar dialècticament*, és aprofundir en el món natural i en el món social, però també és aprofundir en l'anàlisi més profunda de l'opressió, de l'exclusió i de la consciència contradictòria que aporta la complexitat de l'hegemonia com a éssers socials.

Els contextos d'alfabetització

Viure en una societat de la informació no significa que estiguem en una societat del coneixement. El pas de la informació al coneixement suposa un processament intel·lectual que va més enllà de la simple reproducció. És per això que des de l'educació s'insisteix en la necessitat de saber reflexionar, analitzar, discernir, esbrinar, criticar... per poder fer que el "pensament" siga un element actiu de la ment i faça de la informació un coneixement per a viure i convida. Saber qui i què sóc i qui i què som ens apropa al gran repte de la globalització: el desenvolupament intel·lectual i cultural. Al fet d'aprendre a llegir se li ha d'unir l'estima i la sensibilitat per la lectura, per les paraules, pels llenguatges. El diàleg amb les autores i els autors ens farà coneixedors de la pròpia memòria i, en conseqüència, ens aportarà sentit a les pròpies experiències. D'ací la importància en què aprofundia Paulo Freire en la lectura de la paraula i la lectura de la realitat, però no des d'una educació bancària, sinó des d'allò més important educativament, l'accés a la llibertat intel·lectual i a la capacitat de pensar. Com diu Emilio Lledó "(...) allò important és la llibertat de pensament: tenir què pensar, saber què pensar i no tindre la ment aglutinada amb xicotets coàguls que no et permeten entendre, mirar o interpretar."²¹

El desig d'aprendre, el desenvolupament de la sensibilitat, de les emocions cap a allò que som a través de l'afecte, de l'estima, de la cordialitat, de l'alegria... i també dels espais d'estimar, d'amor, de filiació ens aproximen a l'ésser humà des de totes les vessants i fan que l'alfabetització siga més un procés que un estat. Un procés que s'assemblaria a la comunicació, al vincle verbal entre comú, comunitat i comunicació. La comunicació és a través de la comunitat i la comunitat és comunicació. I és que formem societat no només perquè ens comuniquem sinó que existim com a tals en la comunicació mateix. Encara que pugua aparentar una ximpleria, si la comunicació cessa, la societat es dissol i amb ella els qui la componen.

Les noves realitats sorgides de la globalització ens adrecen cap a formes de vida i d'identitat cosmopolites. Les comunitats que estaven centrades en unitats lingüístiques, unitats culturals, i fins i tot en unitats religioses, estan en plena transformació. Hem de pensar en formes plurilingües, en formes multiculturals, interculturals i visions religioses diverses, la qual cosa significa que haurem de transformar els processos d'alfabetització i la formació bàsica, ja que no poden quedar reclosos dintre d'espais escolars, sinó que hauran d'obrir-se i buscar fórmules per a la creació d'aquelles noves formes de vida en comú, de noves formes de recollir i transformar la informació i els coneixements. Els entorns d'ensenyament i els d'aprenentatge comportaran un altre paradigma de l'educació en què les intel·ligències múltiples i col·laboratives conformaran una comunicació, i en conseqüència comunitats diferents²².

Històricament s'ha considerat que les persones analfabetes no tenen capacitats intel·lectuals, no arriben als processos d'abstracció o, fins i tot, no són capaços de

²¹ <http://www.filosofiahoy.es/index.php/mod.pags/mem.detalle/recategoria.5736/idpag.6817/prev.true/chk.17ef01353d4d6420a05dca0a4ddac85d.html>

²² Si com afirmava Byung-Chul Han des de la seua tesi de la desaparició dels rituals, estos generen una comunitat sense comunicació, mentre que el que hui predomina és una comunicació sense comunitat, hauríem de convenir en la importància dels processos d'alfabetització per a la creació de comunitats en espais i contextos on desenvolupem les nostres vides.

- ²³ Esfahani Smith, Emily (2017). *El arte de cultivar una vida con sentido*. Barcelona: Ediciones Urano. Pàgina 34.
- ²⁴ Gramsci, A. (1977). *Pasado y presente*. Barcelona: Granica Editor. Pàgina 19. També en Gramsci, A. (1984). *Cuadernos de la cárcel*. México: Ediciones Era. Edición crítica del Instituto Gramsci. A cargo de Valentino Gerratana. Tomo 3. Pàgina 74.
- ²⁵ Davant de les guerres immisericordes i miserables, com la de Rússia contra Ucraïna, necessitem una alfabetització pública, política; en este sentit podem recordar el text de Freire: *la naturalesa política de l'educació*.

comprendre allò que se'ls diu. Tanmateix les persones al llarg de la història han pogut sobreviure, han fet descobriments, han pogut comprendre i relacionar-se, han sigut creadores i innovadores. No saber escriure no significa que no sigues capaç de dialogar o expressar-te. No usar els signes o càlcul matemàtic no significa que no utilitzes altres mecanismes per a calcular o interpretar matemàticament un problema. Ser un analfabet no és tenir cap malaltia, disfuncionalitat, inutilitat o ser un ignorant. Poder expressar i expressar-se com voler viure i conviure conforma una finalitat existencial bàsica.

L'alfabetització pública, política, s'inclou dintre la pedagogia crítica en la qual es trenquen els esquemes academicistes de l'escola tradicional i les relacions passen a ser de col·laboració, de diàleg, per a abastir un procés reflexiu de pensar el món, un procés de pensar l'acció a través d'una consciència crítica. És per tant, una acció cultural transformadora que, a partir de les paraules generadores com diria Paulo Freire, ens endinsen en la reflexió, l'anàlisi i la discussió dels contextos socials i culturals.

El "desenvolupament de l'alfabetització", "l'alfabetització emergent", "l'alfabetització funcional" o fins i tot "l'analfabetisme de retorn" són obviades per una "pedagogia hello kitty". Els contextos de vida, les relacions socials, la formació laboral, el treball, la cultura... han de ser la substància per comprendre i treballar els processos d'alfabetització com una eina per al desenvolupament de la formació bàsica i l'educació al llarg de la vida. I és que estar alfabetitzat suposa molt més que simplement saber operar en el sistema del llenguatge i del càlcul. És dominar els usos del llenguatge dintre dels discursos, de les narracions "d'estar i de relacionar-nos amb el món", de sentir-s'hi inserit. És integrar la paraula, les imatges, els gestos, les actituds, els moviments... i compartir i participar en els diferents contextos comunitaris (clubs, moviments socials, comunitats, organitzacions, entitats, institucions...), per tal d'apropar-se i de despertar a la vida, a la *cultura del sentit*. Tal com exposa Emily Esfahani (2017) "quan la felicitat no va acompanyada del sentit, es caracteritza per una vida relativament superficial, egocèntrica o fins i tot egoista, en la que tot va bé, les necessitats i els desitjos són fàcilment satisfets, i en què s'eviten les dificultats o els embolics que produeixen desgast"²³.

Aportar significat a la dimensió d'"alguna cosa més que rebost" ha estat la finalitat del text, tanmateix, com venia a dir Gramsci, front "al pessimisme de la intel·ligència, l'optimisme de la voluntat"²⁴. Voluntat per a participar i col·laborar en els processos d'alfabetització públics²⁵; voluntat de compartir de forma vital la realitat, les relacions, les comunicacions; voluntat de transformar i de transformar-nos de manera solidària, senzilla i humil; voluntat d'acompanyar-nos en el procés d'emancipar i d'emancipar-nos; en definitiva, voluntat de reconstruir junts el sentit de les nostres vides i de les nostres societats. Una voluntat que ens reclama també l'acció i el fer com a voluntariat.

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

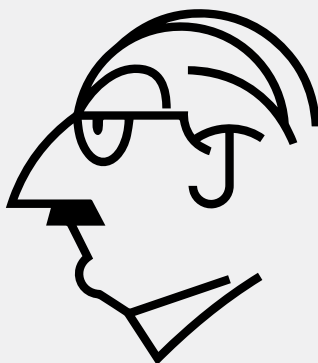
Autor de la ilustració: Valentín Iglesias

18 i 19 de juliol de 2022 · Xàtiva
CPFFPA Francesc Bosch i Morata

desigualtats socials, pobreses i alfabetitzacions permanents

*Tornaria
a fer el que he fet,
a dir el que he dit.
Ara, amb l'experiència
de l'edat, ho tornaria a fer
i a dir amb més coneixement
de causa, amb més habilitat,
amb més obsessió... i amb
més raó i amb més raons.*

CENT de FUSTER

